

HANDLEDARES OCH KONTAKTLÄRARES UPPDRAG INOM LIA-FÖRSÖKET

Uppdragsgivare: Skolverket, Björn Schéele

Östersund 2005-05-31

Marita Bardosson

SAMMANFATTNING

En kartläggning, syfte att se över handledarutbildningen samt hur lärares möjlighet inom ramen för tjänsten kunna delta i lärprocessen på företaget inom LIA-försöket (Lärande i arbetslivet) har genomförts på nio skolor och tio olika yrkesprogram. Uppdraget ligger som underlag i Skolverkets förslag till "Gymnasial lärlingsutbildning".

En enkät som besvarats av samtliga skolor, besök vid tre skolor samt telefonintervjuer ligger till grund för faktainhämtningen. Uppdragsgivaren har utsett vilka program och kommuner som ska ingå i materielelet samt preciserat uppdragets innehåll.

Vad som framkommit i studien är att samtliga skolor ansvarar för handledarutbildningen samt företagen står i samtliga fall för handledarens lön under utbildningstiden. Handledarutbildningens upplägg varierar i hög grad. I de skolor som arbetat en tid med företagsförlagd utbildning har handledarutbildningen gått från grupputbildning på skola/företag till enskilda utbildningstillfällena vid företagsbesöket. Samtliga skolor har även fått ange vad de anser vara framgångsfaktorer för en bra handledarutbildning.

Vad gäller lärares uppföljning/engagemang i LIA-försöket så är samtliga lärare karaktärsämneslärare inom den bransch/yrke eleven gör sin LIA-utbildning. Inte en enda kärnämneslärare har uppföljningsansvar i sin tjänst. Hur stor del uppföljning som ingår i karaktärsämneslärares tjänst varierar avsevärt från kommun till kommun.

Besökta och telefonintervjuade skolrepresentanter har fått ange vilken förväntan de har på Gymnasial lärlingsutbildning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

HANDLEDARES OCH KONTAKTLÄRARES UPPDRAG INOM LIA-FÖRSÖKET	1
SAMMANFATTNING.....	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
HANDLEDARES OCH KONTAKTLÄRARES UPPDRAG INOM LIA-FÖRSÖKET	4
BAKGRUND.....	4
SYFTE	4
AVGRÄNSNINGAR	4
ARBETSMETOD	4
RESULTAT	5
<i>Enkät</i>	5
<i>Skolbesök</i>	9
Industriprogrammet, Slottegymnasiet, Ljusdal	9
Bakgrund/syfte	9
Nuläge	9
Utbildningens upplägg.....	10
Handledaren	10
Lärrollen.....	11
Programråd	11
Drift- och underhåll ; Specialutformat program, Dragonskolan, Umeå	11
Bakgrund/syfte	11
Nuläge	11
Handledaren	12
Lärrollen.....	12
Programråd	12
Fordonsprogrammet, Palmcrantzskolan, Östersund.....	12
Bakgrund/syfte	12
Nuläge	13
Handledaren	13
Från utvärderingen Handledarutbildningen 2002-03:.....	13
Lärrollen.....	14
Från utvärderingen Handledarutbildningen 2002-03:.....	14
Programråd	15
<i>Telefonintervjuer</i>	15
Handel- och administrationsprogrammet, Linnéskolan, Hässleholm	15
Nuläge	15
Handledaren	15
Lärrollen.....	15
Programråd	15
Företagsförlagda gymnasiet, Utbildningscentrum, Tjörn.....	16
Nuläge	16
Handledaren	16
Lärrollen.....	16
Programråd	16
FÖRVÄNTNINGAR PÅ GYMNASIAL LÄRLINGSUTBILDNING	16
SLUTSATSER	17
<i>Handledarrollen</i>	17
<i>Lärrollen</i>	17
<i>Programrådet</i>	17
<i>Skolhuvudmannens roll</i>	18
<i>Referenser</i>	18
BILAGOR.....	18

HANDLEDARES OCH KONTAKTLÄRARES UPPDRAG INOM LIA-FÖRSÖKET

BAKGRUND

Idag pågår fortfarande försöksverksamheten LIA (Lärande i arbetslivet) i många kommuner. Utvärdering av LIA pekat på många goda exempel och den finns med vid utarbetandet av "Gymnasiala lärlingsutbildningen" vilken antas i nya gymnasieskolan 2007. För att få en bild av hur den faktiska situationen för handledare och kontaktlärare är i LIA-försöket så har följande studie beställts av Skolverket.

SYFTE

Syftet med uppdraget är att se över handledarutbildningen i de olika kommunerna samt hur lärares möjlighet inom ramen för tjänsten kunna delta i läroprocessen på företaget inom LIA-försöket.

AVGRÄNSNINGAR

Uppdragsgivaren Skolverket har begränsat antal kommuner till nio och antal program till tio vilka ska ingå i studien.

Undersökningen har ej tagit upp handledarutbildningarna i detalj utan diskuterats på en generell nivå. Kommentarer finns med i enkätsvaren från några skolor, vilket redovisas anonymt i rapporten.

I enkätsvaren framkom att kärnämneslärare ej varit aktiva i LIA-försöket och studien har ej undersökt vidare vad orsaken beror på.

ARBETSMETOD

För insamlande av fakta har enkät skickats till de utvalda nio gymnasieskolor som är med i undersökningen. Uppdragsgivaren har tagit del av enkäten före utskicket.

De skolor som varit med i undersökningen är:

Industriprogrammet	Slottegymnasiet, Ljusdal
Elprogrammet	S:t Eriks Gymnasium, Stockholm
Omvårdnadsprogrammet	Alströmergymnaset, Alingsås
Drift- och underhåll (Specialutformat pgm)	Dragonskolan, Umeå
Hotell- och Restaurangprogrammet	Linnéskolan, Hässleholm
Handel- och administrationsprogrammet	”
Energiprogrammet	Erik Dahlbergsgymnasiet, Jönköping
Byggprogrammet	Bräcke gymnasiet, Göteborg
Företagsförlagda gymnasiet (Specialutformat pgm)	Utbildningscentrum, Tjörn
Fordonsprogrammet	Palmcrantzskolan, Östersund

Referenspersoner samt antal sökta platser för berörda yrkesprogram är hämtad från Skolverkets hemsida redovisas i bilaga 1.

För att kunna ställa följdfrågor utifrån enkätsvaren så har Slottegymnasiet i Ljusdal, Dragonskolan i Umeå samt Fordonsprogrammet i Östersund besökts.

Telefonintervju med Handel- och administrationsprogrammet, Linnéskolan, Hässleholm och Företagsförlagda gymnasiet, Utbildningscentrum, Tjörn.

RESULTAT

Enkät

Enkät (bilaga 2) består av frågeställningar. Svarsfrekvens 100%. En skola har lämnat svar från två av sina yrkesutbildningar.

Frågorna, svaren samt kommentarerna som lämnats på enkäten återges i följande redovisning:

FRÅGA 1: ”Vem har ansvarat för handledarutbildningens genomförande i LIA-utbildningen?”

SVAR: Nio har svarat skolan och en har svarat företaget.

Kommentarer: (från de som svarat skolan)

- Har inte genomfört utbildning med handledare ”utanför” företaget.
- Utbildningen sker kontinuerligt när vi besöker praktikplatsen. Vi har ett informations- och utbildningsmaterial som bas och utgår ofta från uppkomna situationer. Vid behov och när önskemål finns samlar vi handledare för diskussion och information, men basen för vår utbildning sker vid praktikplatsbesöken.
- Det har känts naturligt eftersom vi försöker skapa en förståelse inför elevernas hela studiesituation och hur dom olika kurserna är upplagda.

FRÅGA 2: ”Hur många timmar har utbildningen omfattat?”**SVAR: 2 st svarat 0-5 timmar****Kommentar:** Stor geografisk spridning av elever – skriftlig information samt muntligt information vid installation av elev.**SVAR: 4 st svarat 5-10 tim****Kommentar:** Upplägget och tid är individuellt och anpassat efter praktikplats, handledare och elev. T ex en erfaren handledare som vi arbetat med förut kräver mindre tid. En handledare som har en elev med särskilda svårigheter kanske behöver mer utbildning/handledning.**SVAR: 2 st svarat 10-15 tim****Kommentar:** Vi har haft en träff på skolan och sedan har vi regelbundna träffar på resp företag.

En annan skola har haft tre eftermiddagar med några veckor emellan.

SVAR: 2 st svarat >15 tim**Kommentar:** Vi började med en tvådagars utbildning och sedan har det varit återkommande träffar.**FRÅGA 3: ”Vem betalar handledarens lön vid deltagandet i utbildningen?”****SVAR:** Samtliga har svarat att företaget betalar handledarens lön under utbildningen oavsett om den sker inom företaget vid lärares besök eller utanför företaget, t ex vid inbjudan till skolan för grupputbildning.**FRÅGA 4: ”Vad anser ni vara framgångsfaktorer för en bra handledarutbildning? De tre viktigaste faktorerna anges”:**

- Smidighet i kontakt med företag. Förtroende för deras yrkeskompetens. Morot i någon form för att få handledare att samlas utanför företaget.
- Intresserade handledare – sanktionerat/prioriterat hos företaget (handledarstatus). Skapa förståelse för varandras kulturer – skola/företag = tala samma språk. Ta med det som verkligen berör handledare/elevs/kontaktlärares uppdrag.
- Att företaget har med sig goda erfarenheter av ungdomar. Att företaget har behovet och ser möjligheten i att, på ordnat enkelt sätt, kunna rekrytera blivande medarbetare. Att skolan är tydlig på att visa att samarbetet mellan företaget och skolan är seriöst och viktigt.
- Individuellt upplägg som baserats efter behov och förutsättningar. Regelbundna och kontinuerliga besök och uppföljningar (vi kommer till företaget istället för att de kommer till skolan). Ett bra och flexibelt utbildningsmaterial som kan användas på olika sätt.

- Intresserade handledare. Att skolan ger en god och positiv insikt i uppdraget. Att skolan kan skapa en förståelse för vårt gemensamma uppdrag.
- Handledaransvar. Intresse för utbildningsfrågor. Kompensation för förlo-rad arbetsförtjänst.
- Att arbetsuppgiften är väl förankrad hos handledaren, positiv till uppgiften. Kursinnehåll förmedlas och diskuteras så handledare – lärare talar samma språk. Att handledaren känner stöd uppbackning av skolan (lära-ren).
- Rätt person får uppgiften/tar på sig uppgiften att vara handledare. Lämplig, intresserad och ”stolt” för uppdraget. Innehållet är enkelt och tydligt med styrdokument som program mål och kursmål som utgångspunkt för konkreta diskussioner. Vad är skolans roll och skyldigheter? Vad är företagens roll och ansvar. Uppföljning, utvärdering, regelbundet för att tydliggöra vad som sker och inte sker i elevernas utbildning/utveckling.
- Skolans styrdokument, kursplaner, betyg mm. Tonåringar – roller, relationer, utveckling. Handledarrollen – skolans förväntningar, elevens behov, företagets möjligheter.
- Förståelse för hur unga människor är IDAG. Kunskap om helheten av utbildningen. Morot som gör att man VILL bevista handledarutbildningen.

FRÅGA 5: ”Ingår tiden för uppföljningen i kontaktlärares årsarbetstid?”

SVAR: Samtliga har svarat Ja på den frågan.

FRÅGA 6: ”Om ni svarat Ja – hur många årsarbetstimmar per elev/läsår?”

SVAR:

- 30 timmar/elev. I tiden ingår all kontakt med elev/företag, d v s ordna platser, kontraktskrivning, besök, uppföljning och betygssättning.
- 25 timmar/elev.
- En yrkeslärare har ett totalt ansvar för ca 18-20 elever. I detta ingår även fackterori och verkstadsarbete.
- Vi beräknar två timmar/elev och vecka för besök på praktikplats. Där ingår förberedelser, efterarbete, uppföljning av elev och information/utbildning av handledare. En uppskattning är att ca 10 timmar per elev och läsår går åt till information/utbildning av handledare.

- Förutom undervisningstid ca 20 tim/vecka avsätter läraren del av den reglerade arbetstiden 35 h/vecka. Till det skall läggas 6% av tjänsten som avsatt för merarbete med APU/LIA.
- 54 tim/elev och läsår.
- Vår verksamhet med LIA avslutades vt 2003. Har ej tjänstefördelningen tillgänglig.
- 20 arbetstimmar/elev.
- 400 timmar (grovt) Läraren genomför sin teoretiska karaktärsämnesundervisning ute på företagen. Företaget tillhandahåller lokaler. Läraren är ute på företag ca 60-80% av undervisningstiden.
- Uppföljningen görs på företaget som har runt en heltidstjänst till detta. Företaget tar stort ansvar och får 40% av skolpengen.

FRÅGA 7: ”Undervisar kontaktläraren inom den bransch eleven gör sin LIA-utbildning?”

SVAR: Samtliga har svarat Ja på den frågan.

Kommentarer:

- Viktigt att tala samma ”yrkesspråk” som företaget.
- I samma bransch men det är inte alltid i samma yrke (en snickarlärare kan vara kontaktlärare för en murarelev).
- Ja i de flesta fall. Den som ansvarar för uppföljning inom ett område måste ha god kunskap om kurserna och vad de olika momenten innebär, tolkning av betygskriterier m m.

FRÅGA 8: ”Om fråga 7 besvarats med nej besvaras även denna fråga.”

SVAR: P g a att samtliga svarat Ja på föregående fråga så har ingen lämnat svar på fråga 8.

FRÅGA 9: ”Har kärnämneslärare varit involverad i elevs LIA-utbildning?”

SVAR:

- Undervisande lärare berörs säkert, indirekt, av elevens utveckling utanför skolan och av följderna av schemaläggning – blockläsning.
- Nej.
- Ja. Kärnämneslärarna deltar flitigt i lektionerna när eleverna har fackteori. Man följer med yrkesläraren på uppföljning av elever på deras olika arbetsplatser.

- Ja. Besök på praktikplatser d v s samtal med elev och handledare (de validerar inte men kan stötta inom andra områden som t ex hur eleven fungerar socialt m m, kontroller att allt fungerar som det skall, lösa problem som uppstått m m).
- Nej.
- Nej. Vi förutsätter att ”elevs LIA-utbildning” menar LIA-kurs LIA1201. I annat fall har kärnämneslärare haft undervisning samt deltagit i informationssammanhang.
- Nej.
- Ja. LIA-eleverna finns med i Byggprogrammets kärnämnesutbildning. I den mån kärnämneslärarna har infärgning i sin undervisning genom beskrivningar, rapporter, dagböcker m m och besöker eleverna så blir de involverade.
- Ja. I rapportskrivning, projektarbeten. Skulle kunna göras i betydligt större utsträckning.
- Nej.

Skolbesök

Industriprogrammet, Slottegymnasiet, Ljusdal

Bakgrund/syfte

För att få fler elever till Industriprogrammet har ortens lokala företag tillsammans med Slottegymnasiet, Ljusdal gått samman och ansökt om LIA-platser i försöksutbildningen. Kommunen har ansökt om 16 st LIA-platser till samtliga elevplatser inom Industriprogrammet. Orsak till det var det svaga intresse från grundskoleelever att söka Industriprogrammet vilket blev till följd att återväxten i de lokala mekanföretagen stod i fara och nya samarbetsformer måste arbetas fram.

Nuläge

Industriprogrammet i Ljusdal har 16 utbildningsplatser och i dagsläget nyttjas 12 av dessa i åk 1, 8 elever i åk 2 (4 st Inriktning Plåt o svets och 4 elever inriktning skärande arbeten) samt 15 st i åk 3 (10 st Inriktning Plåt o svets och 5 st inriktning skärande arbeten). Det har blivit fler sökande till programmet men de fyller fortfarande inte alla platser.

Utbildningens upplägg

Elev som börjar Industriprogrammet i Ljusdal får yrkesutbildningen på de lokala mekanföretagen. Målsättningen är att eleven gör sin utbildning 50 % på företag. Koordinator och länk mellan skola och företagen är projektledare för NärLjus, Ljusdals kommuns näringspolitiska stiftelse. Projektledaren har en samordnande funktion mellan skola och de mekanföretag som har åtagit sig att medverka i denna utbildningsform.

Ett utbildningskontrakt upprättas mellan eleven, Slottegymnasiet och Ljusdals Mekanföretag. Även förälder är med när kontrakt skrivs.

I kontraktet

- förbinder sig **skolan** att tillhandahålla lärare som kontinuerligt kommer att följa utbildningen ute på företaget, att ansvara för de lokala målen i LIA 1201 samt de nationella kurserna i 8 uppräknade kurser, ansvara för betygssättning samt handledarutbildningen.
- Ljusdals **Mekanföretag** förbinder sig att utbildningsplatsens företag tillhandahåller handledare, vilka namnges för resp företag, att utbildningsplatsens företag upplåter lokaler, maskiner och annan utrustning för undervisningen.
- **Eleven** förbinder sig att följa undervisningen ute på företagen, att följa de tider, som bestäms mellan lärare – handledare och elev. (Bilaga 3)

Eleven byter till nytt företag efter varje termin.

Ytterligare ett kontrakt upprättas mellan eleven och Ljusdals Mekanföretag där eleven förbinder sig

- att uppvisa god närvaro vid studierna och att passa tider, att klara studierna på en Godkänd-nivå samt att gentemot kamrater och personal visa ett gott uppförande. (Bilaga 4)

Om eleven uppfyller dessa kriterier erbjuds de sommarjobb mellan åk 1-2 samt mellan åk 2-3 med avtalsenlig lön i minst fyra veckor. Efter utbildningens slut erbjuds eleven förtur till ett års anställning efter avslutade gymnasiestudier med lön enligt avtal.

Handledaren

Skolan ansvarar för handledarutbildningen och den omfattas av 25 timmar och företaget står för handledararvodet vid utbildningen. Överenskommelse med företagen som har lärlingar att handledaren inte får högre timpenning utan får pluspoäng inför löneförhandlingar, dvs högre status i företaget. Handledarna blir även uppmärksammade på annat sätt med t ex erbjudande om kurs, föreläsning, middag med underhållning. Detta för att uppmärksamma handledarnas arbete samt även få de som är verkligt intresserade av handledaruppdraget utan att få påslag på timpenningen.

Handledaren finns med i utvecklingssamtalet som skolan har med eleven.

Lärrollen

Karaktärsämneslärare har cirka 400 timmar/elev och läsår. Läraren är ute på företaget 60-80 timmar/år av undervisningstiden men tar in eleverna på skolan när teoretiska och vissa praktiska delar skall gås igenom.

Kärnämneslärare är involverad i rapportskrivning, projektarbeten etc. Skulle kunna finnas med i större utsträckning. ”Svårt att få med kärnämneslärare i yrkesutbildningen” – anser yrkeslärarna på programmet.

Ingen beskrivning av LIA-kursens innehåll medföljer slutbetyget. Mekanföretagen lokalt på orten har kunskap om vad eleven har med sig från utbildningen.

Programråd

Programrådet har träff varannan månad. Där finns rektor, lärare, elever, företagsrepresentanter samt ordförande i barn- och utbildningsnämnden med. De 15 000 kronor/elev som kommunen fått som statsbidrag i försöksverksamheten ligger i en pott vars beslutande organ är programrådet. Hittills har statsbidraget gått till en gemensam studieresa för handledare och elever, inköp av utrustning till elever, middag för handledare etc. Programrådet anser det vara viktigt att uppmuntra handledarna för deras engagemang.

Drift- och underhåll ; Specialutformat program, Dragonskolan, Umeå

Dragonskolan har ansökt om LIA-platser till Drift- och Underhållsprogrammet (DU), ett specialutformat program med intag på 8 elevplatser/år.

Bakgrund/syfte

DU har funnits på Dragonskolan i den gamla programskolan men i nya gymnasieskolan 1993 blev det istället en inriktning i Energiprogrammet. Det fanns då ett avtal med branschen vilket bl a innehöll att de tog emot elever på APU. 1999 sa branschen upp avtalet. Skolan visste inte varför avtalet sades upp. Antal sökande till inriktning DU på Energiprogrammet var väldigt lågt och efter en tid tog branschen, genom Jörgen Carlsson, Umeå Energi, initiativ till en nystart av ett branschengagemang mot det nystartade DU Specialutformat program. Bl a hade Umeå Energi nyrekryteringsproblem och de hade ett stort behov av kompetent folk på mellaningenjörnivå.

Nuläge

Idag fylls de 8 utbildningsplatserna och det är cirka 10 företag som i mars 2004 tog initiativ till en lokal företagsförening kallad DUF, Drift och Underhåll företagarförening, vilken har till uppgift att samverka med Dragonskolan när det gäller DU-utbildningen. Årsavgiften är 6 000 kronor och de tar emot elever från utbildningen i olika omfattning beroende på vilken årskurs eleven går. Föreningen bildades i september 2004 och den ska inte vara affärsdrivande utan alla pengar distribueras oavkortat vidare till DU-programmets ansvarige programrek-

tor, som i sin tur är rapporteringsansvarig i en årlig avstämmning. Ändamålen för pengarna bestäms i ordinarie programråd. Föreningen representerar företagsfären runt programmet och är de naturliga dialogpartnern i det löpande arbetet med programmets utveckling.

Handledaren

Handledarutbildning sker vid tre tillfällen på skolan samt muntlig information vid arbetsplatsbesöken av kontaktläraren.

Lärrollen

Yrkesläraren avsätter, förutom sin undervisningstid 20 timmar/vecka, en del av sin reglerade arbetstid, 35 h/vecka, till LIA-besök. Till det läggs 6% av tjänsten till att täcka merarbete för APU/LIA.

Kärnämneslärare är ej delaktig i LIA-utbildningen för eleverna. DU-eleverna läser kärnämnes tillsammans med Trä- och VVS-elever.

Programråd

Företagsrepresentanter från DUF, elevrepresentanter, rektor, lärare samt representant från gymnasienämnden deltar i programrådet. LIA-pengarna som betalats ut för använda platser disponerar programrådet och de har beslutat att använda dem till bl a elevrekrytering, studieresa för handledare och elever.

Fordonsprogrammet, Palmcrantzskolan, Östersund

Bakgrund/syfte

1999 beslöt dåvarande Utbildningsnämnden i Östersund att ansöka om totalt 25 LIA-platser till kommunens två gymnasieskolor. Initiativtagare till ansökan var dåvarande rektor på Wargentinskolan i Östersund. Eleverna fick då, oavsett yrkesprogram, söka till dessa utbildningsplatser och däribland blev det bl a 9 LIA-elever på fordonsprogrammet.

Syftet med ansökan var att prova en annorlunda utbildning i kommunens regi samt även hitta former för utbildning i smala inriktningar vilka ej skolan hade möjlighet att erbjuda. Statsbidraget finansierade delvis projektledares lön samt handledarutbildning.

Nuläge

Fordonsprogrammet i Östersund har totalt 90 elevplatser och av dessa är i dagsläget totalt 25 avtal skrivna med lokala företag om LIA-platser. På fordonsprogrammet finns endast inriktning personbil kvar som skolförlagd (tidigare fanns även inriktning plåtslageri, lackering, tunga fordon).

Arbetslaget har här sett en möjlighet att samverka med företagen när det gäller inriktningar som idag inte finns skolförlagda. LIA-platsernas inriktning har varit:

- bilplåtslageri
- lackering
- småmotorer
- reservdelar
- tunga fordon

Fordonsprogrammet är det enda yrkesprogram i Östersund idag som går ut och erbjuder eleverna dessa valbara alternativ som LIA-utbildning till åk 2 och 3. Eleverna läser i 4-veckorsperioder och är basplacerad på ett företag men kan, om så eleven önskar, vara på en annan arbetsplats en tid för att sedan återgå till basplaceringen. Kärnämnen i fyra veckor varvas med praktik/verkstad i fyra veckor. Läsåret 2004/05 är tre LIA-elever i åk 3 samt fem elever i åk 2.

Fordonsprogrammet står inför en flyttning till tomma militärlokaler samt ihopslagning med Krokoms kommuns fordonsprogram, transport. Detta sker inom det nybildade Gymnasieförbundet i Jämtland.

Handledaren

Fordonsprogrammet har idag ingen handledarutbildning men tankar på att komma i gång med det finns. Inom LIA-försöket anordnades gemensam handledarutbildning i de olika yrkesprogram vilket redovisas nedan.

Handledarutbildning med tre eftermiddagar anordnades i början av LIA-försöket 2002-03 med projektet Gymnasieskola i förnyelse samt Mitthögskolan. Handledare från olika branscher blandades med yrkeslärare från Östersunds två kommunala gymnasieskolor. Även LIA-elever deltog vid ett utbildningstillfälle.

Från utvärderingen Handledarutbildningen 2002-03:

Detta är bra enligt handledarna:

- skolans engagemang, besöken varannan vecka
- att företaget/handledaren får vara delaktig i processen med elevens lärande
- elevens intresse - om eleven verkligen är intresserad av sitt yrkesval
- viktigt att eleven behåller sin identitet i klassen, för många är det ett socialt skyddsnät – klassaktiviteter måste få prioriteras
-

Detta kan förbättras enligt handledarna:

- elevens engagemang - när eleven är mindre intresserad av sitt val av yrke
- för lite praktik – måste vara minst ett par dagar i vecken
- tiden för handledning är knapp ute på företagen
- mer information om vad ungdomarna läser
- tydligare uppdrag – vad förväntas av oss som handledare
-

Kommentarer:

Viktigt med introduktionen – visa att eleven är väntad till praktikplatsen.

Låt eleven besöka praktikplatsen innan praktiktidens start.

Viktigt med samarbetet arbetsplats och skola fungerar.

Låt eleven prova på mer under åk 1.

Viktigt med avstämning av momenten på arbetsplatsen – eleven måste känna att de går framåt i utbildningen.

Inventera ”vad har vi kunskap på vårt företag som vi kan erbjuda eleven?”

Om eleven ej är lämplig för yrke måste detta tas upp med eleven, på företagets och skolans initiativ.

Lärorollen

Karaktärsämneslärare hade 50 årsarbetstimmar/elev första året de medverkade i LIA-försöket p g a de skulle få tid att sätta sig in i arbetet som kontaktlärare för eleven. Fr o m år två halverades timantalet till 25 årsarbetstimmar/elev. Det anses av lärarna som något snävt med tanke på arbetsuppgiften.

Från utvärderingen Handledarutbildningen 2002-03:

Karaktärsämneslärares kommentarer vid handledarutbildningen:

- Företagen positiva till LIA.
- Företaget agerar mer aktivt i LIA och möjligheterna till djupare samarbete i denna utbildning.
- Man tänker annorlunda mot LIA-eleven – planerar utifrån elevens önskemål. Min egen yrkesläroroll har förändrats i och med LIA-införandet på programmet.
- Positivt med denna flexibilitet mot näringslivet – man kan inom ramen för programmet utbilda till yrken som inte finns på skolan.

Enligt kontaktlärare på fordonsprogrammet skriver ej eleverna loggböcker - vilket skulle vara en tillgång i utbildningen enligt läraren. Handledaren, läraren och eleven upprättar ett måldokument i början av utbildningen som ligger till underlag för uppföljningen samt till betygssättning av kursen. Till elevens slutbetyg på kursen bifogas en betygsbilaga där det framgår vilka arbetsmoment eleven självständigt kan utföra, kan utföra med handledning samt vad eleven har kännedom om från arbetsplatsen. Denna blir då personligt anpassad till varje elev (bilaga 5).

Kärnämneslärare är idag ej involverad i LIA-elevs företagsförlagda utbildning.

Programråd

Fordonsprogrammets programråd består av branschföreträdare, företagsrepresentanter, rektor, lärare samt elever. Här finns ingen politikerrepresentant med i rådet. Programrådet lever inget aktivt liv utan har mer sporadiska träffar.

Telefonintervjuer**Handel- och administrationsprogrammet, Linnéskolan, Hässleholm****Nuläge**

På handel- och administrationsprogrammet går idag 115 elever och i åk 3 återfinns åtta LIA-elever. Inga nya elevplatser erbjuds eleverna i LIA-försöket på skolan.

Handledaren

Varje år i augusti inbjuds handledarna in till utbildning/träff. Uppslutningen av LIA-handledarna är 100% emedan APU-handledarna infinner sig i storleksordningen 20%. Orsaken till det anser karaktärsämneslärare vara att skolan är mer aktiva mot LIA-företagen. Under året får sedan handledaren besök på företaget av lärare och diverse frågor dryftas.

Lärrollen

På samma skola har kontaktlärare olika timmar i sin tjänst för LIA-elever. Orsaken till det uppges vara det olika upplägg på utbildningen. Vissa elever gör sin LIA-tid under lov etc och läraren har då ingen uppföljning på eleven under den tidsperioden. Den lärare som har mest tid per elev har också eleverna på ett nära fysiskt avstånd under läsåret varvid uppföljningen görs mer kontinuerligt. I och med att viss undervisning sker utanför skolan och ska betygssättas av en pedagogisk ledare, tillika karaktärsämneslärare, så blir lärrollen förändrad.

Kärnämneslärare på handel- och administrationsprogrammet kopplar inte sina ämnen mot företagen men finns med i temarbeten och projekt som samtliga elever på programmet har i utbildningen.

Programråd

Branschrepresentanter, två politiker, företagsrepresentanter som är intresserade att jobba med skolfrågor, lärare, elever samt kommunal näringslivsrepresentant. De har ett fungerande programråd.

Företagsförlagda gymnasiet, Utbildningscentrum, Tjörn

Nuläge

Idag går 57 elever på 11 olika inriktningar i det företagsförlagda gymnasiet, Tjörn. Till hösten är det 40 förstahandssökande till 15 platser och intervju görs med samtliga elever, även andrahandssökande.

Handledaren

När frågan ställdes om det fanns intresse av en handledarutbildning så är de flesta intresserade men när väl inbjudan kommer så är det få som verkligen möter upp som handledare. Tjörns gymnasieskola har, efter många försök, tröttnat på detta och utifrån dessa erfarenheter har de utarbetat ett utbildnings-/informationsmateriel som kontaktläraren har med ut till företaget och handledaren. Då diskuterar de igenom olika punkter som finns med i materialet och utifrån uppkomna situationer i vardagen med eleven. De menar att på detta sätt når de alla handledare.

Lärollen

De lärare som har uppföljningsansvar idag är karaktärsämneslärare inom elevs utbildningsområde. Vissa undantag finns och där anser skolan att pedagogen har professionen att tolka kursplaner samt betygskriterier och handledaren kan bedöma elevens prestation i den yrkesverksamma delen. Läraren har ett utarbetat, flexibelt materiel som stöd för sina företagsbesök. Läraren har i sin tjänst två timmar/elev och vecka för att besöka elev samt ca 10 timmar/elev och läsår för information/utbildning av handledaren.

Kärnämneslärare besöker eleven på företaget för samtal med elev och handledare om elevens roll på företaget, ingen koppling till kärnämnen uppger de.

Programråd

Eftersom utbildningen omfattar många branscher så är det svårt att samla till ett programråd. Vid behov, när utbildningen ska förändras, bjuds berörda representanter in för diskussion. Politiker medverkar även när behov uppstår.

FÖRVÄNTNINGAR PÅ GYMNASIAL LÄRLINGSUTBILDNING

Som delaktig i LIA-försöket har besökta och intervjuade skolor följande förväntningar på lärlingsutbildningen:

- Grundläggande översyn och en uppbyggnad av organisationen runt lärlingsutbildningen före start.
- Krav på skolhuvudmannen för lärlingsutbildningen.
- Klara direktiv på en bra organisation av Gymnasial lärlingsutbildning.
- Viktigt att branscherna är med och att de förstår sin roll i utbildningen.
- Att det inte blir en tillbakagång för de skolor som kommit en bra bit på väg vad gäller företagsförlagd gymnasieutbildning.

SLUTSATSER

Handledarrollen

Handledaren och kontaktläraren (yrkesläraren i detta fall) har viktiga roller i kontakten mellan arbetsliv och skola. Att ha ett intresse för ungdomar och utbildningsfrågor är viktigt i handledarfunktionen. Det kan ligga en fara i att handledaren får timpåslag för jobbet som handledare. Blir det då ”rätt” handledare som åtar sig uppdraget? Mervärden som högre status i företaget vid individuella löneförhandlingar, träff med andra handledare under gemytliga former, kan ses som en morot för handledarna.

Handledarutbildningen är viktig och vad som framkommit under studien är att upplägget för handledarutbildningen varierar från ort till ort. Eftersom organisationerna i företagen är slimmade så uppskattar företagen att utbildningen sker i viss mån när läraren kommer till företaget. Större träff med handledare någon gång per år är vanlig där gemensamma punkter tas upp.

De skolor som har några års erfarenhet av företagsförlagd utbildning anger att de bjudit in handledare till träffar men intresset varit svalt. Nya former där utbildning och information sker direkt på arbetsplatsen har gett positiv respons från handledarna.

Läraryrollen

Lärare efterlyser är bra och modernt utbildningsmateriel i kontakten med handledarna på företagen.

Utbildning av yrkes- och kärnämneslärare, för att de ska kunna verka i en modern yrkesutbildning, kopplad till företagen, bör ligga som grund för ett bra samarbete mot arbetslivet. Detta ger läraren en trygghet i sin nya och förändrade läraryroll. Det framkom i studien att skolan måste ”prata samma språk” som företagen – och i det avseendet är det skolan som måste vara mer anpassningsbar.

Programrådet

Programrådets funktion varierat i hög grad beroende på branschernas intresse för skolfrågor. Politiker finns med i en del programråd. Ortens företagare har i vissa fall ställt krav på skolan att politiker ska sitta med i egenskap av beslutsfattare i Utbildningsnämnden. I de fall programrådet har ekonomiska resurser att förfoga över verkar företag/branscher ha större intresse att medverka och påverka utbildningen.

Skolhuvudmannens roll

Skolan måste tydliggöra att företagskontakten är viktig genom att ge erforderlig tid för lärarens uppdrag. I studien var det i vissa fall omöjligt att få fram vilken uträkningsfaktor skolan använt.

Vid en del skolor framkom ej på elevens avgångsbetyg vad som ingått i LIA-kursen. Om eleven flyttar eller söker utbildning som kräver speciell behörighet, vilken eleven har i sin LIA-kurs, är det omöjligt att utläsa i betygshandlingarna.

Referenser

Johnny Holmberg	rektor	Ljusdals gymnasium
Stefan Färlin	projektledare	NärLjus - Ljusdals kommuns näringspolitiska stiftelse
Sten-Erik Eriksson	lärare	Industriprogrammet
Karin Andersson	kärnämneslärare och handledarutbildningsansvarig	Ljusdals gymnasium
Assar Jonsson	rektor	Dragonskolan, Umeå
Marita Bardosson-Svedberg	projektledare	Palmcrantzskolan, Östersund
Tommy Nygaard	karaktärsämneslärare	”-
Carina Sjödin	rektor Fordonsprogrammet	”-
Karin Juhlen	lärare Handel- och administra- tionsprogrammet	Hässleholm
Cecilia Kjerstadius	Programansvarig Företagsförlagda gymnasiet	Tjörn

BILAGOR

Bilaga 1	Förteckning över vilka gymnasieskolor som ingår i studien
Bilaga 2	Enkät som ingår i studien
Bilaga 3	Kontrakt mellan eleven, Slottegymnasiet och Ljusdals Mekanföretag
Bilaga 4	Kontrakt mellan elev och Ljusdals Mekanföretag
Bilaga 5	Bilaga till betyg på LIA 1201 i Östersund kommun